

فرصت یادگیری در بوم

دکتر عظیم محبی، دبیر برنامه ویژه مدرسه

برنامه ویژه مدرسه در معنای دقیق، برنامه‌ریزی درسی در سطح مدرسه است. برنامه‌ریزی درسی را می‌توان در سه سطح تجویزی، نیمه تجویزی، غیر تجویزی تقسیم‌بندی کرد. سطح تجویزی شامل برنامه‌هایی است (مانند کتاب درسی، فعالیت‌های فرهنگی، هنری، ورزشی و...) که از سوی ستاد آموزش و پرورش برای مدارس ارسال می‌شود و مدارس صرفاً مجری آن هستند. برنامه‌های نیمه تجویزی نیز عملاً در درون برنامه درسی تجویزی تعریف می‌شود و معلمان و مربیان می‌توانند متناسب با شرایط مدرسه و کلاس درس، فعالیت‌هایی را جایگزین فعالیت‌های کتاب درسی و... نمایند. این اختیار در حد بسیار محدود در بعضی از کتاب‌های درسی تحت عنوان درس آزاد و... مشاهده می‌شود. اما سطح غیر تجویزی، شامل فعالیت‌هایی است که به‌طور کامل از سوی مدارس طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی می‌شود (البته براساس چارچوب‌های ابلاغ شده). برنامه ویژه مدرسه، در واقع همان برنامه‌ریزی درسی غیر تجویزی است، که شیوه‌نامه آن از سال ۹۷ در جهت اجرایی شدن راهکار ۵-۵، ۶-۵ و... سند تحول و بند ۲-۱۳ سند برنامه درسی ملی برای مدارس متوسطه اول و دوره دوم ابتدایی ارسال شده است. در شماره‌های قبلی این مجله پس از تبیین نیازسنجی، با عنصر منطق و هدف آشنا شدید. در این مقاله عنصر محتوا، فرصت یادگیری و رویکردهای آموزشی تبیین می‌شود.

تعریف فرصت یادگیری

فرصت یادگیری در برنامه‌ریزی درسی سنتی صرفاً شامل محتوای کتاب‌های درسی تلقی می‌شود. اما در برنامه‌ریزی درسی نوین فرصت یادگیری علاوه بر کتاب‌های درسی، شامل فرصت‌های متنوعی می‌شود که زمینه کسب شایستگی دانش‌آموزان را فراهم می‌آورد. در مبانی نظری سند تحول برنامه درسی به مجموعه فرصت‌های تربیتی اطلاق می‌شود که دانش‌آموزان در معرض آن قرار می‌گیرند. در برنامه ویژه مدرسه، محتوا صرفاً نوشتاری نیست، بلکه شامل فیلم آموزشی، انیمیشن، بازی‌های رایانه‌ای، فعالیت‌های

عملی دانش‌آموزان، بازدیدهای علمی و... می‌شود. محتوای مربوط به فرصت‌های یادگیری در برنامه ویژه مدرسه می‌تواند توسط مدرسه تولید شود یا از مراکز معتبر تهیه شود. تولید محتوا و سازماندهی آن در علم برنامه‌ریزی درسی بسیار مهم است. سازماندهی محتوا از رویکردهای متنوعی بهره گرفته می‌شود. یکی از رویکردهای مهم، رویکرد تمامیک است (یا موقعیت‌محور). که همین رویکرد در آموزش محتوا نیز باید مورد عنایت باشد. این رویکرد در قالب یک مثال برای آموزش مهارت‌های کارآفرینی تبیین می‌شود.

آموزش مهارت‌های کارآفرینی

یکی از موضوعات مهم براساس ساحت اقتصادی و حرفه‌ای آموزش مهارت‌های کارآفرینی است، که در برنامه ویژه مدرسه می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. اما سؤال اساسی آن است که فرصت‌های یادگیری این مهارت چگونه طراحی و آموزش داده می‌شود؟ اولاً باید توجه کرد اساساً کارآفرینی در مدرسه یک رویکرد است و باید به‌صورت درهم‌تنیده و تلفیقی در فرایند تدریس و فعالیت‌های پرورشی به‌کار گرفته شود تا ویژگی‌های کارآفرینی (ریسک‌پذیری، خلاقیت، تحمل ابهام، نوآوری و...) در دانش‌آموز رشد و توسعه یابد.

در عین حال می‌توان در برنامه ویژه مدرسه ویژگی‌ها و مهارت‌های کارآفرینی را به‌طور مستقیم آموزش داد که چگونگی آن توضیح داده می‌شود.

۱. دوره اول ابتدایی

برای دوره اول ابتدایی براساس اهداف تعلیم و تربیت ساحت اقتصادی و حرفه‌ای می‌توان مفاهیم و مهارت‌های یادگیری کارآفرینانه را به‌صورت زیر بیان کرد:

- مشاهده

- تخیل

- پرسشگری

- مصرف

- درآمد

و...

● موضوع‌های مربوط به آموزش کارآفرینی در این دوره

با توجه به ماهیت دوره ۳ ساله اول ابتدایی و در جهت آموزش و تربیت مهارت‌های فوق می‌توان ۲ تم اساسی زیر را انتخاب کرد:

- آشنایی با محیط مدرسه

- آشنایی با کسب و کار محله

● روش آموزش

- بازی، داستان، فیلم آموزشی، دست‌ورزی و تولید محصول و...

معلم یا مربی کارآفرینی فرصت‌هایی را فراهم می‌آورد تا دانش‌آموزان کتابخانه، اتاق آزمایشگاه و... را مشاهده کنند و پس از مشاهده به آن‌ها فرصت می‌دهد پرسش‌های ذهنی خود را مطرح کنند (پرسش‌های ذهنی دانش‌آموزان اساس تحول ذهنی آن‌هاست). سپس مربی کارآفرینی سؤالات بجهه‌ها را هدایت می‌کند تا از قیمت کتاب‌های کتابخانه، قیمت وسایل آزمایشگاهی، و... با هم گفت‌وگو کنند.

و در ادامه از آن‌ها درخواست می‌کند از بهترین مکان‌های مدرسه که برایشان لذت‌بخش‌تر بود، نقاشی کنند و...

در عین حال فرصت ایجاد می‌کند تا دانش‌آموزان با محله محل سکونت خود آشنا شوند. نام محله، خیابان‌های اصلی، مغازه‌های نزدیک محل، نوع کسب و کار آن‌ها و...

بوفه مدرسه یک کسب و کار کامل است

لذا فرصت فراهم می‌شود تا دانش‌آموزان با فرایند کسب و کار بوفه مدرسه آشنا شوند و براساس تقسیم کار در آن نقش‌آفرینی کنند و...

در عین حال فرصت فراهم می‌شود تا دانش‌آموزان با یکی از کسب‌وکارهای محله مورد علاقه خود مصاحبه کنند و گزارشی از فرایند کار آن تهیه کنند و به کلاس ارائه کنند و...

همان‌طور که ملاحظه می‌فرمایید این رویکرد علاوه‌بر موقعیت‌محور، تلفیقی هم می‌باشد. یعنی محتوا، مهارت و روش آموزش به‌صورت درهم‌تنیده به‌کار گرفته می‌شود.

۲. دوره دوم ابتدایی

برای دوره دوم ابتدایی براساس اهداف تعلیم و تربیت ساحت اقتصادی، حرفه‌ای می‌توان مفاهیم و مهارت‌های یادگیری کارآفرینانه را به‌صورت زیر بیان کرد:

- ایده‌سازی

- تم‌سازی

- تحلیل

- خرید و فروش

- قیمت

- پس‌انداز

- تولید، توزیع

و...

● موضوع‌های مربوط به آموزش کارآفرینی در این دوره

با توجه به ماهیت دوره ۳ ساله دوم ابتدایی و در جهت آموزش و تربیت مهارت‌های فوق می‌توان ۳ تم اساسی را انتخاب کرد:

- آشنایی با بانک (پایه چهارم)

- آشنایی با کسب و کار اینترنتی (پایه

پنجم)

- آشنایی با بورس (پایه ششم)

● روش آموزش

- داستان، بازی، فیلم آموزشی، دست‌ورزی و تولید محصول، بازدیدهای علمی، فعالیت‌های عملی، ایفای نقش، و...

۳. دوره اول متوسطه

برای دوره اول متوسطه براساس اهداف تعلیم و تربیت ساحت اقتصادی و حرفه‌ای، می‌توان مفاهیم و

مهارت‌های یادگیری کارآفرینانه را به این صورت بیان کرد.

جست‌وجوگری، خلاقیت، نوآوری، ارزیابی، قضاوت، تصمیم‌گیری، خودمدیریتی و انواع مهارت‌های کسب و کار و مفاهیم اقتصادی

● موضوع‌های مربوط به آموزش کارآفرینی در این دوره

- کشف خود (شناخت استعداد، علائق و...)

- کشف فرصت (آشنایی با مشاغل

و...)

- ایده کسب و کار (تبدیل فرصت‌های

کسب و کار به ایده و طراحی

کسب‌وکار)

● روش آموزش

- پروژه، فعالیت‌های عملی، دست‌ورزی‌های ساحت، تولید، بازدیدهای علمی، بازدید از کارخانه‌ها، بازدید از هنرستان‌ها و...

۴. دوره دوم متوسطه

برای دوره دوم متوسطه براساس اهداف تعلیم و تربیت اقتصادی و حرفه‌ای، می‌توان مفاهیم و مهارت‌های یادگیری کارآفرینانه را به‌صورت زیر بیان کرد.

- تعمیق مهارت‌های فوق،

- تحلیل‌های اقتصادی

- مهارت بازاریابی

و...

● موضوع‌های مربوط به آموزش کارآفرینی در این دوره

- تدوین طرح و کسب کار

- راه‌اندازی کسب و کار

- مدیریت کسب و کار

● روش آموزش

- انجام پروژه واقعی کسب و کار
- حضور در مراکز واقعی کسب‌وکار
- انجام مراحل راه‌اندازی کسب و کار
- تدوین و ارائه طرح کسب و کار
و...

● در شماره بعدی مجله با فرایند سنجش عملکرد دانش‌آموزان در بوم آشنا می‌شویم.